

ΓΛΩΣΣΑΡΙΟΝ ΕΒΡΑΪΚΟΕΛΛΗΝΙΚΟΝ

ὑπὸ

Ἀ. Παπαδοπούλου-Κεραμέως.

Ἐν
Πετρουπόλει.
1909

ספר מלים עברי־יוני למשנה

מאת

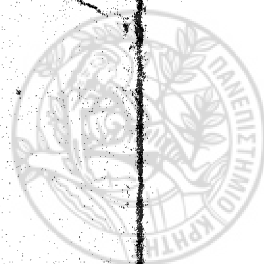
א. פאפאדאפולא־קעראמעאס.

פעטערבורג.
תרס״ט

Sonderabdruck

aus „Festschrift zum 70. Geburtstage A. Harkavy's".

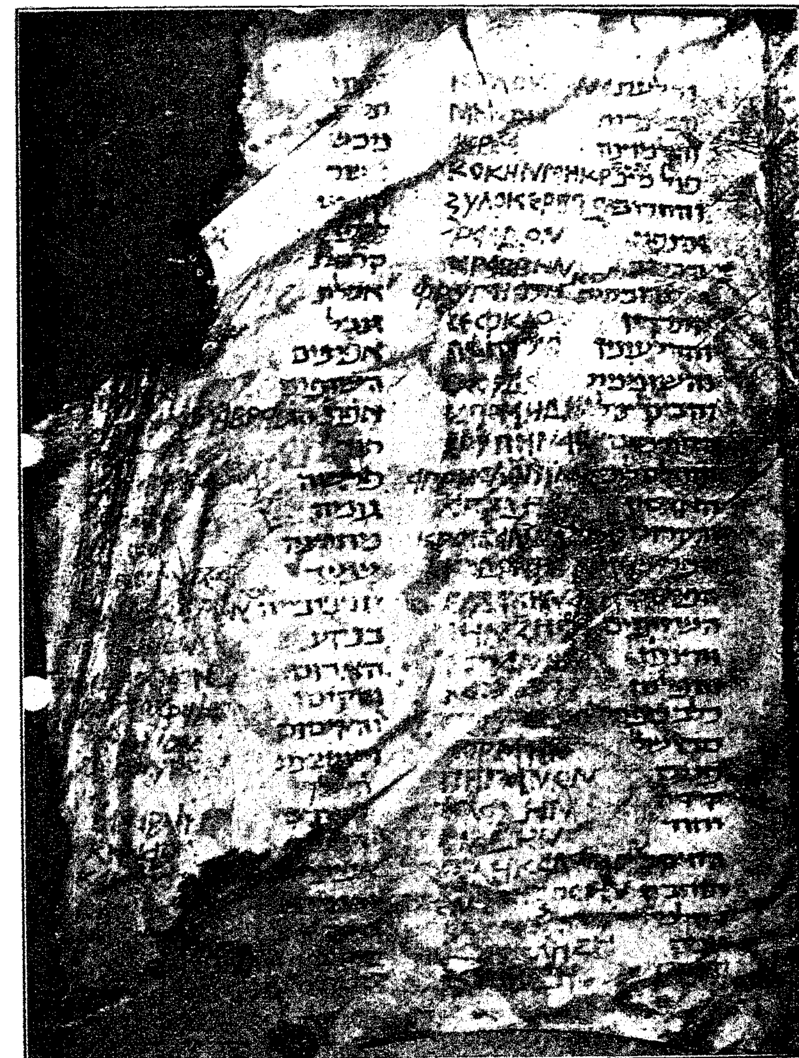
Druck von H. Itzkowski, Berlin, Gipsstr. 9.

ΓΛΩΣΣΑΡΙΟΝ ΕΒΡΑΙΟΕΛΛΗΝΙΚΟΝ

ὑπὸ

Ἀ. Παπαδοπούλου-Κεραμέως
(*ἐν Πετρουπόλει*).

Δημοσιεύω ἐνταῦθα λείψανον ἀξιολόγου παλαιοῦ γλωσσαρίου ἑβραϊκοῦ καὶ ἑλληνικοῦ, ὅπερ ἐγνώρισέ μοι ὁ σεβαστὸς φίλος κ. Harkavy, ἀξιώσας καὶ νὰ διασαφηνίσω τοῦτο μετά τινων παρατηρήσεων εἰς κατάληψιν τῶν ἐν αὐτῷ ἑλληνικῶν λέξεων. Τὸ λείψανον τοῦτο, εὑρισκόμενον νῦν ὑπ' ἀριθ. 628 ἐν τῇ Δημοσίᾳ Αὐτοκρατορικῇ Βιβλιοθήκῃ Πετρουπόλεως, ὑπῆρχε πρότερον παρὰ τῷ μακαρίτῃ Ῥώσῳ ἀρχιμανδρίτῃ Ἀντωνίνῳ, βιώσαντι ἐπὶ ἔτη πολλὰ καὶ ἀποθανόντι ἐν Ἱεροσολύμοις, ὅπου αὐτὸς εἶχεν ἐξ ἀγορᾶς ἀποκτήσει πολυάριθμα ἑβραϊκὰ χειρόγραφα προερχόμενα καὶ ἐκ Παλαιστίνης καὶ ἐξ Ἀραβίας καὶ ἐξ Αἰγύπτου. Συνίσταται δὲ τὸ λείψανον εἰς ἓν φύλλον μεμβράνινον μήκους 0. 23 καὶ πλάτους 0. 16 τοῦ γαλλικοῦ μέτρου· καὶ φέρον καὶ λωρίδα ἄλλου τινὸς φύλλου εἶναι βεβλαμμένον ἐνιαχοῦ ὑφ' ὕδατος, πρὸς δὲ καὶ διεφθαρμένον οὕτως εἰς τὰ ἔξω ἄκρα, ὥστε καὶ τεμάχη ἐκεῖθεν νὰ λείπωσι· λείπει δὲ μάλιστα ἓν ἀπὸ τοῦ κάτω ἄκρου ἀρκούντως μέγα, ὅπερ φθαρέν ποτε συμπαρέσυρε καὶ λέξεις ἑλληνικάς τε καὶ ἑβραϊκάς.

Ἡ ἀπέναντι διττὴ φωτοτυπία (Α' καὶ Β') παριστᾷ ἀμφοτέρας τὰς σελίδας τοῦ φύλλου ~~εἰς μέγεθος φυσικόν~~, παραλειφθείσης ἐξ αὐτῆς, ὡς περιττῆς εἰς τὸν σκοπὸν ἡμῶν, τῆς λωρίδος τοῦ δευτέρου φύλλου· διότι ἐν ταύτῃ μόνον ἑβραϊκαὶ λέξεις ἄνευ τῆς ἑλληνικῆς αὐτῶν ὑπάρχουσιν ἑρμηνείας, ἐλλειπούσης ταύτης παντελῶς ἐκ τοῦ φύλλου ἐκείνου ἐξ ἀρχῆς, ὡς ἡ τῆς λωρίδος μηνύει κατάστασις.

Βέβαιον φαίνεται ὅτι τὸ φύλλον ἀνήκει εἰς κώδικα νῦν ἄγνωστον γλωσσαρίου ἑβραϊκοῦ, ὅπερ εἶχε συνταχθῇ μὲ σκοπὸν νὰ γένηται δίγλωσσον, καὶ ὡς ἔχει σῴζει, καθὰ διέκρινεν ὁ κ. Harkavy, λέξεις ταλμουδικὰς ἀπαντώσας ἐν τῇ Mischna, ὡρισμένως δὲ ἐν ταῖς πραγματείαις Kilaïm

καὶ Schebiith. Τούτων ἱκανὰς καθώρισεν εὑρὼν ἐν αὐταῖς ὁ κ. Harkavy πρὸς χρῆσιν ἡμετέραν, δηλώσας καὶ τοὺς στίχους ἐν οἷς ἀπαντῶσι τοῦθ' ὅπερ ἦτο δι' ἐμὲ ἀναγκαῖον, ὅπως ἔν τινι τῆς Mischna μεταφράσει νοήσω διὰ τῶν συμφραζομένων ἀκριβέστερον τὴν σημασίαν ἱκανῶν τοῦ γλωσσαρίου λέξεων ἑλληνικῶν. Τὴν ἐργασίαν ταύτην, ἀρκούντως κοπιώδη, συνεπλήρωσεν ἕτερος φίλος, ὁ κ. I. Markon, δοὺς ἀντίγραφον τῶν ἑβραϊκῶν λέξεων, ὡς αὗται φέρονται ἐν τῷ τετυπωμένῳ τῆς Mischna κειμένῳ, μετὰ παραλλήλου ὑποδείξεως τῶν κεφαλαίων καὶ στίχων τῶν πραγματειῶν Kilaïm καὶ Schebiith.

Νοήσας οὕτως ὅτι αἱ ἑλληνικαὶ λέξεις ἑρμηνεύουσι τῆς ἑβραϊκῆς θρησκείας βιβλίον ἄγνωστον τοῖς Ἕλλησι χριστιανοῖς, ἐπείσθην ἐντεῦθεν ὅτι ἔχομεν ἐν τῷ ῥηθέντι φύλλῳ λείψανον λεξικολογικοῦ ἔργου χρησίμου ἀποκλειστικῶς εἰς Ἰσραηλίτας ἑλληνικῶν τόπων, τὴν ἑλληνικὴν ὡς μητρικὴν ἔχοντας γλῶσσαν.

Τὸ φύλλον ἀναμφιβόλως εἶναι σφόδρα παλαιόν· ἀλλ' ἐκ μὲν τῆς ἑβραϊκῆς αὐτοῦ γραφῆς, οὔσης, ὡς γνωστόν, σχεδὸν ὁμοιομόρφου ἐν ἑβραϊκοῖς χειρογράφοις διαφόρων αἰώνων, κατ' ἀκολουθίαν δὲ ἀνυποτάκτου εἰς ὁρισμὸν χρονικῆς τινος περιόδου, χρόνος τις κατὰ προσέγγισιν οὐδόλως δύναται νὰ καθορισθῇ τῷ φύλλῳ· ἡ ἑλληνικὴ ὅμως αὐτοῦ γραφή, οὐδὲν ἔχουσα τὸ κοινὸν πρὸς τὰ γνωστά μοι ἀπὸ ἐνάτου καὶ ἑξῆς αἰῶνος ἐγχρόνιστα καὶ ἀχρόνιστα ἑλληνικὰ χειρόγραφα, εἶναι ἀναντιρρήτως σφόδρα παλαιοτέρα τοῦ ἐνάτου αἰῶνος. Ἐν τῷ φύλλῳ διακρίνονται δύο διάφοροι ἑλληνικαὶ γραφαί, μία λεπτὴ καί πως ἀρχαϊκωτάτη ἀπὸ τοῦ ΕΦΥΑΗΖΟΥΣΗΝ ἄχρι τοῦ ΑΚΑΝΘΗΑ (Β', β', 1—21), καὶ ἑτέρα συνεχὴς ἐν ὅλῳ σχεδὸν τῷ φύλλῳ, ἀρχαϊκωτάτη μὲν καὶ αὐτή, ἀλλὰ παχεῖα, μείζων τῆς πρώτης καὶ πολλαχοῦ ἀκανόνιστος. Τῆς γραφῆς ταύτης δείγματα δὲν ἔχομεν ἐν ἑλληνικοῖς κώδιξιν ἢ ἐν παπύροις, εἰ καὶ γραμμάτων τινῶν αἱ μορφαὶ ἀπαντῶσι καὶ ἐν τούτοις καὶ ἐν ἐκείνοις. Δύναται νὰ λεχθῇ, ὅτι φέρει χαρακτῆρα ἐπαρχιακὸν καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον δεῖγμα γραφῆς ἀνθρώπου δυσχερῶς γράφοντος τὰ στοιχεῖα τῆς ἑλληνικῆς, καὶ τούτου μεταγενεστέρου τοῦ καλλιγράφου τῶν ἑβραϊκῶν ὀνομάτων· ὁ καθόλου ὅμως χαρακτὴρ τῆς ἑλληνικῆς γραφῆς εἶναι πάντως ἐν τῷ φύλλῳ παλαιότερος καὶ τοῦ ὀγδόου αἰῶνος· ἐγὼ δὲ ἀτομικῶς δὲν διστάζω νὰ πιστεύω, ὅτι ἔχομεν ἐνταῦθα, ἂν μὴ παλαιότερον, ἀλλὰ τοὐλάχιστον δεῖγμα γραφῆς δυναμένης νὰ κυμαίνηται χρονικῶς μεταξὺ τοῦ ἕκτου καὶ τοῦ ἑβδόμου αἰῶνος. Ἡ ἀπόδειξις τούτου εἶναι δυσέφικτος διὰ τὴν

ἔλλειψιν μνημείων ὁμοίας γραφῆς· ἀλλ' ἀρκετὸν εἶναι ἐν τῷ φύλλῳ ὑπὲρ τῆς παλαιότητος αὐτοῦ τὸ ἰδιάζον ἱκανῶν στοιχείων ἐχόντων μορφὴν πρωτοφανῆ, τὸ ἀρχαϊκὸν ἑτέρων ὀλίγων, οἷον τὰ ῥομβοειδῆ O καὶ Θ, τὸ E τετράγωνον μετὰ κολοβοῦ κάτω σκέλους, ἓν γωνιῶδες C (= <) καὶ ἱκανὰ γωνιώδη E καὶ τὰ λοιπά. Η γραφὴ τέλος αὕτη ἔχει ἱκανὰ τὰ ἀνάλογα διά τινα στοιχεῖα καὶ ἐν ἐπιγραφαῖς καὶ ἐν παπύροις καὶ ἐν λειψάνοις μεμβρανίνοις ἱκανῶς ἀρχαιοτέροις τοῦ ὀγδόου αἰῶνος. Τῆς δευτέρας ἐν τῷ φύλλῳ χειρὸς ἡ γραφὴ εἶναι σημειώσεως ἀξία διὰ τὸ ἀκανόνιστον αὐτῆς, παρουσιάζουσα οὕτως ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ στοιχείου ποικίλας μορφάς.

Αἱ ἑλληνικαὶ τοῦ γλωσσαρίου λέξεις ἔχουσιν, ὡς εἶναι γεγραμμέναι, ἱκανὴν γλωσσικὴν ἀξίαν ἐκ διαφόρων ἐπόψεων· ἀλλὰ πρὶν ἡ αὕτη γένηται λόγου τινὸς ἀντικείμενον, παρατίθεται πρῶτον ὧδε τὸ κείμενον τοῦ γλωσσαρίου, καὶ τὰ ἑβραϊκὰ καὶ τὰ ἑλληνικὰ αὐτοῦ ὀνόματα[1]), παρὰ δὲ τὰ ἑβραϊκὰ σημειοῦνται καὶ οἱ τόποι, ἐν οἷς εὑρίσκονται, τῶν πραγματειῶν Kilaïm καὶ Schebiith· ἠρίθμησα δὲ καὶ πάντα τὰ τοῦ γλωσσαρίου ὀνόματα εἰς 124 γραμμάς, ὧν αἱ μὲν πρῶται 62 εὑρίσκονται ἐν τῷ πίνακι Α', αἱ δὲ λοιπαὶ πᾶσαι μέχρι τοῦ 124 ἐν τῷ πίνακι Β'.

	κολοκυνθα	ודלעת	Kilaïm I, 2
	μηκρη	המצרית	—
	ακρεα	והרמוצה	—
	κοκην μηκρον	פול מצ[רי]	—
5	ξυλοκερατον	והחרוב	—
	ρασδον	והנפוס	Kilaïm I, 3
	κραββην	הכרוב	—
	φρηγγατηκον	[וה]תרובתור	—
	σεφκλον	התרדין	—
10	λαπατα	והדלעונין	—
	σκορδα	והשומנית	—
	κρομηδην	והבצלצול	—
	λουπηναρη	התורמוס	—
	αγγηρλουπινος	הפלפלים	Kilaïm I, 3
15	απηδηα	האגסין	Kilaïm I. 4
	κροσταλὶν	הקרוסטמלין	—
	κηδονη	הפרישין	—
	ροδακηνα	הפרסקין	—
	[ζ]ηνζηφὶ	השזפים	—
20	ρεπανην	הצנון	Kilaïm I, 5
	ραφανη	הפלסן	—
	αγ[ρ]ου [λυ]κος	כלב כופרי	Kilaïm I, 6
	κορμην	כרן של	Kilaïm I, 8
	πηγγανον	פיגם	—
25	κλαδην	קידה	—
	κλαδην	יתוד	—
	[γ]ληκαλαμον	החצב	—
	ε[κ]κεντρηζοσην	התבן	—
	βο . . . . ον	החלמית	—
30	. . . . . ληζη	גומם	Kilaïm II, 4
	κραββη	קרכם	Kilaïm II, 5
		ספחי	—
		תלתן	—
		ניכש	—
35		משר	Kilaïm II, 6
		וחריע	Kilaïm II, 8
	. . . . ος	לנפא	—
		קרחת	Kilaïm II, 9
		אכלת	Kilaïm II, 10
40	. . . . ον	וגבל	Kilaïm III, 1
	. . . . ν	אפונים	Kilaïm III, 2
	αφρ . . α	השופים	—
	ερυβηθηα μαβρα	אפוני הגי	—
	ορδηνος	תור	Kilaïm III, 3
45	πατημαν	פרשה	—
	λακην	גנמה	Kilaïm III, 5
	βηλον	מחיצה	Kilaïm IV, 4
	ληθοσουρεα	שער	Kilaïm IV, 9
	ερ . . . ομενον	ערבוביה	Kilaïm V, 1

[1]) *Τὰ ἑβραϊκὰ ὀνόματα παρετέθησαν ὡς ἔχουσιν ἐν τῷ γλωσσαρίῳ· ἔχουσι ταῦτα καὶ λάθη, ἀλλὰ καὶ διαφορὰς σπουδαίας ἀξίας ἰδιαιτέρας μελέτης, ἣν ὑπόσχεται νὰ κάμῃ ὁ κ.* I. Markon.

. . ημον	בנגע	Kilaïm V. 4
οδοσμον	האירס	Kilaïm V, 8
χαρσοφυλο	והקיסוס	—
κρηνον	והקיסים	—
πορφυρον	ושושנת	—
———	המלך	
καναβην	[ה]קינבס	—
κηναρα	והקינרס	—
κακαβιο[ν]	אפיפירות	Kilaïm VI, 3
κηπο . .	והגמיא	Kilaïm VI, 4
κοκαρι[ν]	פרק	Kilaïm VI, 5
.		
.	. . . מש	

———

εφυρεν	———	
ακνεαση	———	
κεακνεαση	———	
ομαβληστ . .	———	(Kilaïm VIII, 4)
φοραδκρης	———	—
αγρηος	———	. . . .
αθροπος	———	(Kilaïm VIII, 5)
δενδρογαλ . .	———	—
μαυμους	———	— . .
μεταξην	———	(Kilaïm IX, 2)
μελανθη	והכלך	—
φουδες	הברסים	Kilaïm IX, 7
ανατρυπτες	והברדסים	—
σαΐηστρα	והדלמקיק	—
προβηον	הפינון	—
υποδημαν	ומנעל	—
τραΐηον	של ורד	—
οροβος	שוע	Kilaïm IX, 8
υφαμενον	וטוי	—
ξαμενον	ונוז	—
ατημα(ζ)ον	נלוז	—
ατημαζον	ומליז	Kilaïm IX, 8
κεδοκλα	הלבדים	Kilaïm IX, 9
οροβος	בין	—
στρογον	ראייא	Schebi'ith I, 2
αδρεβγουσην	מזבלים	Schebi'ith II, 2
βουλοκοπουσην	מפרקים	—
σπηχονουσην	מאבקים	—
καπσοκοπο . . .	מעשנים	—
φρυγανοκ	מזרדי[ן]	Schebi'ith II, 3
πελεκη	מ[פ]ס[ל]ין	—
εφολυζουσην	מזהמים	Schebi'ith II, 4
κοκαρην	הבצלים	Schebi'ith II, 9
στυβαζουσην	מרביצים	Schebi'ith II, 10
αναζμηγουση	מנדים	—
λυβαδην	המתוק	Schebi'ith III, 1
κλαστρα	מחצב	Schebi'ith III, 5
κλαδηα	מריבית	—
κεκουρουκληση	גומם	Schebi'ith III, 6
ληθοσουρεα	גרגש	Schebi'ith III, 7
χεροτυχος	היין	Schebi'ith III, 8
μηστααργος	הקובלן	Schebi'ith III, 9
ακανηασε	שניקצצה	Schebi'ith IV, 2
συμαληθη	שנישיבה	—
κουβρουκλϊση	יגום	Schebi'ith IV, 4
απεσκελεισθϊ	שניפשח	Schebi'ith IV, 6
ορυμασα[ν]	ביחלו	Schebi'ith IV, 7
ηκνεασαν	הבאישו	Schebi'ith IV, 8
αποτισεκρεμα'''αν	משישלשלו	Schebi'ith IV, 10
ορυμασαν	משיגרעו	—
ταπροσυκα	הפרסיות	Schebi'ith V, 1
ακανθηα	במרופות	Schebi'ith V, 4
ολυκομον	המורה	Schebi'ith V, 6
ελεολογουσην	מוסקים	Schebi'ith VI, 2
τορασδον	הדנדנה	Schebi'ith VII, 1
κολοκασηνημερο	לוף שוטה	—
βρονεα	הרגילה	—

12	κυβερτηκα	בורית	?
	ελαφομοσχον	גין הר	—
	ξεροπηκρηδας	העיקרבנין	Schebiith VII, 2
	ορνηθογαλον	החלבוצים	—
	καναβου[ριν]	התבוכרית	—

Τὰ πλεῖω τῶν ἑλληνικῶν ὀνομάτων, ὅπως γένωνται σαφῆ, ἔχουσιν ἀνάγκην ἑρμηνείας τινός.

2 μηκρη] Η λέξις προβληματικὴ ἐκ πρώτης ὄψεως, εἰ καὶ νοητὴ διὰ τῆς δυνατῆς αὐτῆς μεταβολῆς εἰς τὸ γνωστὸν μικρή = μικρά. Δὲν φανερώνει ὅμως ὧδε τὸ νοελληνικὸν μικρή, ἀλλ' εἶναι ἐπίθετον τοπικόν· καὶ τοῦτο δῆλον ἐκ τοῦ παραλλήλου ἑβραϊκοῦ, τοῦ σημαίνοντος τὸ Αἰγυπτία = κολόκυνθα Αἰγυπτία. Οὕτω τὸ μηκρη δύναται νὰ εἶναι σημιτικὴ ἐκφορά, συνήθης ἴσως παλαιοῖς ἑλληνισταῖς Ἑβραίοις, τοῦ Αἰγυπτία. Καὶ σήμερον ἔτι λέγομεν Μισὶρ ἢ Μισίρι, νοοῦντες καὶ τὴν Αἴγυπτον ὅλην καὶ τὴν πρωτεύουσαν αὐτῆς Καΐρον· λέγομεν καὶ μισιριώτισσα καὶ μισιριώτικο· πάντα δὲ ταῦτα ἔχουσι τὴν καταγωγὴν αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ἀραβικοῦ مصر = Μίσρ. Οὕτως, ἐπειδὴ τὸ παράλληλον ἑβραϊκὸν ἐν τῷ γλωσσαρίῳ προφέρεται Μιτσρί, δέον καὶ τὸ παρὰ τούτῳ μηκρη νὰ μεταβάλωμεν εἰς τοπικὸν ἐπίθετον, τονίζοντες αὐτὸ κατὰ τὸ ἑβραϊκὸν =·Μικρή.

3 ακρεα] Ὁ Ἡσύχιος λέγει· „ἀκρέα· παῖς θήλεια. Μακεδόνες". Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἔχει σχέσιν πρὸς τὸ ἡμέτερον ακρεα, διότι τὸ παράλληλον ἑβραϊκὸν σημαίνει κατὰ μὲν τὸν Schwab (Le Talmud de Jérusalem, τ. 2, σ. 225) τὸ potiron amer, κατὰ δὲ τὸν Surenhusius (Mischna τ. 1, σ. 110) τὰ subcineritia, ἅτινα, ὡς ὁ Guisius ἑρμηνεύει (αὐτόθι σ. 111), δηλοῦσι cucurbitae amarae genus, quae esui inepta, nisi prius sub cineribus vel favillis condita mitescat. Κατὰ τὸν Μαϊμωνίδην ὅμως τὸ ἑβραϊκὸν ὄνομα εἶναι adjectivum cucurbitae, καὶ ἀναμφιβόλως τοπικόν, διότι προστίθησιν ac si dicas cucurbita Remusa, estque species cucurbitarum, cujus sapor est amarus κτλ. Ὥστε τὸ ακρεα θὰ εἶναι ὁποῖον καὶ τὸ Μικρή, ἄλλως εἰπεῖν εἶδος πικροῦ κολοκυνθίου προερχόμενον ἐξ Ἄκρας, τῆς καὶ Πτολεμαΐδος = κολόκυνθα Ἀκραία.

4 κουκρ μηκρον] Τὸ ἑβραϊκὸν σημαίνει faba Aegyptia· διὸ ἀναγνωστέον κουκὶν Μικρόν· πρβλ. σημ. 2. Κουκὶ ἐκ τοῦ παλ. κόκκος, κοκκίον. Οὕτω κουκὶν ἐν τοῖς ἀποφθέγμασι τῶν Πατέρων (πρβλ. Sophocles, Greek lexicon, σ. 674), νῦν κοινῶς κουκί (πρβλ. Κοραῆ Ἄτακτα, τ. 4, σ. 247), ὅπερ ἐκ τοῦ κουκκὶν (παρὰ Θεοδώρῳ Στουδίτῃ: ξεστὰ κουκία. Migne, Patrol. gr. τ. 99, σ. 1716). Πρβλ. „κουκκὶν τοῦ ῥοβίου" ἐν τῷ περὶ ἐνεργῶν λίθων Ἱπποκράτους (Legrand, Bibl. gr. vulgaire, τ. 2, σ. XXIII). Παρὰ τοῖς Κυπρίοις νῦν koutchin (Σακελλαρίου Κυπριακά², τ. 2, σ. 608).

5 ξυλοκερατον] Λέξις κοινή· πρβλ. Κοραῆ Ἄτακτα, τ. 4, σ. 229. Ὁ Δοσίθεος Κομᾶς ἐν Ἑλληνο-ρωσσικο-γαλλικῷ λεξικῷ, τ. 2, σ. 80 „ξυλοκέρατον . . . caroube, carouge".

6 ρασδον] Τὸ παράλλ. ἑβρ. σημαίνει napus, navets. Ὁ Bertinoro (παρὰ τῷ Surenh. σ. 111) περιγράφει τὸ napus τοῦτο οὕτως· est species raphani, cujus folia sunt similia foliis rapae. Τὸ ὄνομα ῥάσδον γινώσκει ὁ Sophocles (ἔνθ. ἀνωτ. σ. 967) κατὰ πτῶσιν γενικὴν ἐκ τοῦ Ἀετίου, ἀλλ' ἀγνοεῖ τὸ σημαινόμενον. Ὁ Ducange (Gloss. σ. 1284) ἐκ λεξικοῦ βοτανικοῦ σημειοῦται· „ῥάσδον, τὸ ἐλένιον (γρ. ἑλένιον), σύμφυτον (γρ. σίλφιον) ἄγριον". Πρβλ. Boissonade, Anecdota graeca, τ. 1, σ. 396. Eranos, τ. 6, σ. 147.

7 κραββην] Τὸ ἑβρ. σημαίνει brassica = κράμβη. Γραπτέον κραββίν. Ἡ διὰ τῶν δύο β γραφὴ τῆς λέξεως παρὰ τῷ Ἑβραίῳ θὰ παριστᾷ τὸν φθόγγον b. Γνωστὴ ἡ γραφὴ κραμβίν (Γεωπονικά, σ. 348 Beckh. Πρόδρομος παρὰ Legrand, Bibl. gr. vulgaire, τ. I, σ. 59). Ἐν Κύπρῳ σήμερον κραμπίν (Σακελ. 2. σ. 619), κοινῶς δὲ κραμπί (πρβλ. Κομᾶν, τ. I, σ. 358 κραμπί, chou cabus. Καὶ Duc. ἐν σ. 751 κραμπή, brassica).

8 φρηγηατικον] Γράφε φρυγιατικόν, λέξις ἀπαντῶσα κατὰ τὸν ΘΣ (τ. 8, σ. 1090) ἐν τοῖς Γεωπονικοῖς. Ὅρα ἐκδ. Beckh σ. 347.

9 σεφκλον] Δημώδης τύπος τοῦ σεῦτλον ἐν τῇ φυσικῇ αὐτοῦ προφορᾷ, ἂν καὶ πρὸς διατήρησιν τῆς ἱστορικῆς ὀρθογραφίας γράφωμεν σεῦκλον (πρβλ. Duc. σ. 1357. Κομᾶ 2, σ. 165). Ὁ Χατζιδάκις ἐν Einleit. σ. 109 σημειοῦται σέφουκλο ὡς τύπον Κρητικὸν καὶ φέσκουλο ὡς τύπον Θηραϊκόν. Ὁ Deffner (Archiv f. mittel- und neugriech. Philologie, τ. I, σ. 265) γνωρίζει τὸν τύπον σέφκουλο. Ῥῶσσος

13 ἢ 14-ου αἰῶνος ἤκουσε τύπον севопза ἴδε Рѣчь тонкословія греческаго. Ἐκδ. Н. Никольскій. СПБ., 1896, σ. 12, 6.

10 λαπατα] Δημώδης τύπος λάπατα, κοινὸς καὶ σήμερον, ἀντὶ λάπαθα (πρβλ. Ἠλ. Τσιτσέλη Γλωσσάρ. Κεφαλληνίας ἐν Νεοελλ. Ἀναλέκτοις „Παρνασσοῦ", τ. 2, σ. 241. Ζωγράφειος Ἀγών, τ. 1, σ. 22. Σ. Ψάλτου Θρακικά, σ. 186. Ἐ. Μπουντώνα Μελ. περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματ. Βελβεντοῦ, σ. 92), ὅπου τὸ μεσοδοντικὸν θ μετετράπη εἰς ὀδοντικὸν τ. Καὶ ὅμως ἡ παλαιὰ ἐκφορὰ διεσώθη ἐν Καρπάθῳ ἐν τῷ ἐκεῖ τόπῳ Λάπαθον (ὅρα Σ. Μανωλακάκη Καρπαθιακά, σ. 158), ἐν Κυθήροις, ὅπου τὰ λάπατα λέγουσιν ὡς οἱ παλαιοὶ λάπαθα (Πανδώρα, τ. 13, σ. 506), καὶ ἐν Σύμῃ ἐν τῷ ἐκεῖ καλουμένῳ τόπῳ τὸ Λάππαθος (Ζωγράφειος Ἀγών, τ. 1, σ. 222). Ἐν Ὄφει καὶ Τραπεζοῦντι λέγουσι λάπαζο (Ι. Παρχαρίδης ἐν Ἑλλην. Φιλολογ. Συλλ. Κ/πόλεως, τ. ΙΗ', σ. 146). Ἡ μετατροπὴ τοῦ θ εἰς τ ἔχει τὴν ἀρχήν της ἀπὸ ἱκανῶς παλαιῶν χρόνων (ὅρα παραδείγματα παρὰ V. H. Roscher, De aspiratione vulgari apud Graecos, Lips. 1868, σ. 22—23. 29), ἀλλ' ἡ ἐν τῷ λάπατα τοιαύτη παρατηρεῖται καὶ ἐν τῷ λατινικῷ lapatium. Οἱ μεσαιων. λατῖνοι λεξικογράφοι γνωρίζουσι τὸ ἑλλην. lapaton, ἀλλὰ καὶ τύπον λάφατον· ὅρα Corpus gloss. latinorum, τ. 3, σ. 185, 60. 317, 17. 529, 12).

11 σκορδα] Δημ. τύπος ἀντὶ τοῦ σκόροδα, κοινὸς καὶ σήμερον, κληροδοτηθεὶς ἀπὸ παλαιῶν χρόνων (ὅρα παλαιὰ παραδείγματα· Fayum towns and their papyri. London 1900, σ. 202, 203. E. Mayser, Grammatik der griech. Papyri, σ. 146. Θ. Σ., τ. 7, σ. 434. Sophocles, σ. 997. K. Dieterich, Untersuchungen zur Gesch. der griech. Sprache, σ. 37. Γεωπονικά, σ. 355, 379, 381 καὶ ἀλλαχοῦ, ἐκδ. Beckh. Corpus glossar. latin. 185, 55, 56. 315, 5. 317, 9. 359, 51. 576, 34. 585, 50. 595, 43). Скордо ἐν τῷ Рѣчь тонкосл. греческаго, σ. 12, 7.

12 χρομηδην] Γράφε χρομμύδιν. Ὁ πλήρης τύπος κρομμύδιον ἀναφέρεται ἐν τοῖς Ὀνειροκριτ. Ἀχμέτ, ἐκδ. Rigaltii σ. 181. Ἐν τοῖς Γεωπονικοῖς κρομύδιν (σ. 347, 9). Καὶ νῦν ἐν Κύπρῳ κρομμύδιν, κοινῶς δὲ κρεμύδι ἢ κρομύδι· τὸ τελευταῖον τοῦτο ἤδη ἐν τῷ Рѣчь тонкосл. греческаго, σ. 12, 6.

13 λουπηναρη] Γράφε λουπινάρι· συνεσταλμένος τύπος ἐκ τοῦ λουπινάριον (ἴδε Duc. σ. 828. Soph. 721) κατὰ τὰ νεοελληνικὰ κουμάρι, κλωνάρι, ζουνάρι, σαμάρι, κριθάρι, στάρι ἢ σιτάρι, πιθάρι κτλ.,

πάντα ταῦτα ἄνευ ὑποκοριστικῆς ἐννοίας· σήμερον κυριώτερον λελούδι. Περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ συνεσταλμένου τούτου τύπου ἴδε Χατζιδάκιν ἐν Einleitung, σ. 314 κέ. Ἐπίσης τοῦ αὐτοῦ Μεσαιωνικὰ καὶ νέα ἑλληνικά, τ. 1, σ. 245—248.

14 αγρηολουπῖνος = ἀγριολούπινος] Ἡ λέξις ἄγνωστος ἐμοὶ ἀλλαχόθεν. Τὸ παράλληλον ἑβραϊκὸν σημαίνει phasellum, lupin sauvage.

15 απηδηα = ἀπίδια] πρβλ. Soph. σ. 210. Рѣчь тонкосл. греч. σ. 12, 23.

16 κροστάλῖν] Τὸ παράλληλον ἑβρ. κατὰ τὸν Bertinoro· „species pyrorum minorum similis gallae". Μετεφράσθη λατινιστὶ εἰς crustumina καὶ γαλλιστὶ εἰς oranges ἢ poires du paradis (ἴδε Surenh. τ. 1, σ. 111. Schwab, τ. 2, σ. 226), ἂν καὶ ἐν τῇ μορφῇ τοῦ ἑβραϊκοῦ k'rustmīl δύναται νὰ ὑποθέσῃ τις τὸ χρυσόμηλον (ὅρα καὶ S. Krauss, Griech. und lat. Lehnwörter, τ. 2, σ. 566). Λέξις ἑλληνικὴ κροστάλιν δὲν εἶναι γνωστή· νομίζω ὅμως ὅτι παριστᾷ αὐτὴ δημώδη τύπον τοῦ φυτοῦ κρυστάλλιον, ὅπερ ἀπαντᾷ ἅπαξ παρὰ τῷ Διοσκουρίδῃ ὡς συνώνυμον τοῦ ψύλλιον (περὶ ὕλης ἰατρικῆς Δ', ο'. σ. 563. Πρβλ. αὐτόθι Sprengel ἐν σ. 602).

17 κηδονη = κυδώνι] Οὕτω καὶ νῦν κοινῶς (πρβλ. Κοραῆ, τ. 1, σ. 364) ἐκ τοῦ τύπου κυδώνιν· οὗτος δὲ ἀπὸ τοῦ κυδώνιον (ἴδε Soph. 695). Кудонинъ ἐν τῷ Рѣчь тонкосл. греч., σ. 12, 24.

18 ροδακηνα] Γράφε ῥοδάκινα· ὀρθότερον θὰ ἦτο ῥωδάκινα (ἐκ τοῦ δωράκινα)· γράφεται δὲ παλαιόθεν διὰ τοῦ ο ἐξ αἰτίας παρετυμολογίας ἢ προσαρμόσεως τοῦ ὀνόματος πρὸς τὸ ῥόδον. Μαρτύρια τοῦ τύπου ῥοδάκινον ἴδε ἐν ΘΣ, τ. 7, σ. 2404 Didot. Soph. σ. 971. Πρβλ. S. Krauss, Griech. und lat. Lehnw. im Talmud, τ. 2, σ. 222. Рѣчь тонкосл. греческаго, σ. 12, 24.

19 ζηνζηφι] Τὸ πρῶτον ζ προσετέθη ὑπ' ἐμοῦ· τύπος συνεσταλμένος ἐκ τοῦ * ζινζίφιν, ζινζίφιον. Σῴζονται διάφοροι τύποι, ζίζυφον ἢ ζίζιφον (Soph. σ. 556. Corpus glossar. latin. τ. 3, σ. 429, 12. Λεξικὰ βοτανικὰ παρὰ Boissonade, Anecd. graeca, τ. 2, σ. 405, καὶ ἐν τῷ Eranos, τ. 5, σ. 147), ζίντζιφα, ζίτζινφα, τζίντζιφο (Meursi Opera, τ. 4, σ. 361. Duc. σ. 464, 468, 1571). Ἐγὼ δὲ μητρόθεν ἔμαθον νὰ λέγω dζίdζιφο, dζιdζίφια, καὶ τὸ δένδρον dζιdζιφεά.

20 ρεπανην] Γράφε ῥεπάνιν, ἐκ τοῦ ῥεπάνιον (Meursi Op. τ. 4, σ. 723. Duc. σ. 1283), σήμερον κοινότερον ῥεπάνι καὶ ῥαπάνι (Κομᾶς. τ. 2, σ. 153, 154. Ζωγράφειος Ἀγών. τ. 1. σ. 178. Σ. Ψάλτου Θρακικά, σ. 19, 54), ἡ ῥεπαν[ὴ] καὶ ῥαπάν[ὴ]. Τζακωνιστὶ τὸ ῥάπανε (Deffner, Archiv. τ. 1, σ. 269). Περὶ τῶν παλαιῶν τύπων ῥάφανος, ῥέφανος, ῥάπυς, ῥάπανον, ῥάφανον, ῥαπάνιον ἴδε ΘΣ, τ. 6, σ. 2346 Didot. Soph. σ. 967. Herwerden, Lex. graec. suppletorium, σ. 719. Κοραῆ Ἄτακτα. τ. 5, σ. 333. E. Mayser, Gramm. der griech. Papyri, σ. 174, 429.

21 ραφανη] Τὸ παράλληλον ἑβρ. ἑρμηνεύεται εἰς napus ἢ navet = βουνιάς. Ἐννοητέα ἴσως ἐν τῷ ἑλληνικῷ ραφανη ἡ γνωστὴ ῥεπανίδα (πρβλ. Рѣчь тонкосл. греч. σ. 12, 6), καὶ οὕτω δυνατὸν νὰ ἔχωμεν ἐν αὐτῷ ἢ θηλ. ὄνομα ῥαφάνη, ἡ = ῥαφανίς, ἢ οὐδέτερον ῥαφάνι.

22 ἀγ[ρ]οῦ [λύ]κος] Οὕτω συμπληρῶ τὴν γλῶσσαν ταύτην, ἱκανῶς ἐφθαρμένην, βοηθείᾳ τῆς ἐννοίας τοῦ παραλλήλου ἑβραϊκοῦ ὀνόματος, σημαίνοντος canis villaticus, chien de campagne.

23 κορμην] Γράφε κορμίν, ἐκ τοῦ κορμίον, ἀρχ. κορμός. Ἐν τῷ ἑβραϊκῷ κειμένῳ νοεῖται κορμὸς δένδρου, ὃν οἱ Κύπριοι λέγουσι νῦν ἡ κόρμη. Οἱ αὐτοὶ τὸ ἀνθρώπινον σῶμα τὸ κορμίν (Σακελλαρίου Κυπριακά, τ. 2, σ. 604)· κοινῶς τὸ αὐτὸ κορμί (Meursi Opera, τ. 4, σ. 472. Κομᾶς, τ. 1, σ. 350, Ἐφημ. Φιλομαθῶν, 1868, σ. 1630) καὶ ὑποκοριστικῶς κορμάκι (πρβλ. Passow, Popularia carmina, σ. 373, ἀριθ. 492, 27). Ὁ τύπος κορμίον ἀπαντᾷ ἐν τῷ μαρτυρίῳ τοῦ ἁγίου Ἀρέθᾶ (Boissonade, Anecd. graeca, τ. 5, σ. 50 καὶ 51), σημαίνων αὐτόθι κορμὸν ξύλου.

24 πηγανον = πήγανον] Πρβλ. ΘΣ, τ. 6, σ. 1031 Didot. Κοινῶς σήμερον ἀπήγανος (Κομᾶς, τ. 1, σ. 98), ἀλλ' ἐν Κύπρῳ τηρεῖται εἰσέτι ὁ παλαιὸς τύπος ἐν τῷ πήανον (Σακελλαρίου Κυπριακά, τ. 2, σ. 730).

25, 26 κλαδην] Γράφε κλαδίν, ἐκ τοῦ κλαδίον (ὅρα Διοσκορίδην ἐν τῷ περὶ εὐποριστῶν Α', ρκθ', καὶ Corp. glossar. latinorum, τ. 7, σ. 559). Οἱ Κύπριοι σήμερον κλατίν, κλατιά (Σακελλαρίου Κυπριακά, τ. 2, σ. 594), κοινῶς δὲ κλαδί, κλαδιά (Κομᾶς, τ. 1, σ. 337).

27 [γ]λυκάλαμον] Γράφε γλυκάλαμον· τύπος συνεσταλμένος κατ' ἀνομοίωσιν ἐκ τοῦ γλυκοκάλαμον, περὶ οὗ ἴδε Meursi Opera, τ. 4, σ. 276. Duc. σ. 253.

28 ε[κ]κεντρηζοσιν] Γρ. ἐκκεντρίζο(υ)σιν.

29 Λέξις ἐφθαρμένη, ἧς διακρίνεται τὸ πρῶτον γράμμα, τὸ β, μετὰ τοῦτο ἓν ἀμφίβολον δ καὶ ἡ κατάληξις ιν. μεταλαμβάνει δὲ τρία ἢ τέσσαρα γράμματα. Ἡ συμπλήρωσις ἀδύνατος εἰς ἐμέ. Τοῦ παραλλήλου ἑβραϊκοῦ ὀνόματος ἡ κυρία σημασία ἀμφιβάλλεται (πρβλ. σημείωσιν Gyissii παρὰ τῷ Surenhus. σ. 113, καὶ Schwab ἐν σελ. 231), γενικῶς ὅμως μεταφράζεται διὰ τοῦ μαλάχη, μολόχη.

30 Λέξις ἡμιεφθαρμένη λήγουσα εἰς ληξη = ... λίξει. Τὸ παράλληλον ἑβραϊκὸν σημαίνει τὸ imputo ἢ exstirpo, déraciner.

31 κραββη] Γράφε κραββί· πρβλ. ἀνωτέρω 7. Τὸ παράλληλον ἑβρ. ἑρμηνεύεται εἰς cannabis, chanvre.

43 ερυβηθηα μαβρα] Γρ. ἐριβίθια μαῦρα ἀντὶ ἐρεβίθια (= ἐρεβίνθια. Πρβλ. Soph. σ. 522). Σημείωσαι ὧδε τὴν τροπὴν τοῦ e εἰς i καὶ τὴν ἀποβολὴν τοῦ μεσοδοντικοῦ ν πρὸ τοῦ θ. Ἐκ τοῦ ἐριβίθια θὰ προῆλθεν ὁ νεώτερος τύπος ἐρβίθια, περὶ οὗ ἴδε Κοραῆν ἐν Ἀτάκτοις, τ. 5, σ. 72. Ἤδη ἐν παπύροις ἀπαντᾷ τὸ ἐριβί(νθου). E. Mayser, Gramm. d. griech. Papyri, σ. 81.

44 ορδηνος = ὄρδινος. Πρβλ. Soph. σ. 815.

45 πάτημαν] Οὕτω καὶ νῦν ἐν Λειβησίῳ (Μ. Ι. Μουσαίου Βατταρισμοί. Ἐν Ἀθήναις 1884, σ. 110), κοινῶς πάτημα.

46 λακην] Τὸ παράλληλον ἑβρ. σημαίνει τὸν λάκκον· ὅθεν γραπτέον λακκίν, ἐκ τύπου * λακκίον. Ὁ τύπος λακκὶν ἄνευ ἐννοίας ὑποκορισμοῦ σῴζεται καὶ σήμερον ἐν τῇ κυπριακῇ διαλέκτῳ (πρβλ. Σ. Μενάρδον ἐν Ἀθηνᾷ, τ. 6, σ. 154. Σακελλ. Κυπριακά, τ. 2, σ. 628), προφερόμενος latzin. Ἐν Συλάτοις λακκὶ σημαίνει βαθουλωτόν τι ἀντικείμενον, ὅπερ ἀντὶ γούρνας χρησιμεύει ὅπως πίνωσιν ἐξ αὐτοῦ τὰ ζῷα, ἐν δὲ Μαλακοπῇ ἀποθήκην ὕδατος (Σ. Φαρασοπούλου, Τὰ Σύλατα. Ἐν Ἀθήναις, 1895, σ. 119).

47 βηλον] Τὸ παράλλ. ἑβρ. σημαίνει septum, clotûre, κατὰ δὲ τὸν ἡμέτερον γλωσσογράφον καὶ velum = βῆλον, οὗ τὰ διάφορα σημαινόμενα ἴδε παρὰ Duc. σ. 186. Soph. σ. 307. Ἡ λέξις βῆλον ἀπαντᾷ καὶ ἐν ἑβραϊκοῖς κειμένοις· πρβλ. S. Krauss, τ. 2, σ. 235 κἑ.

48 ληθοσουρεα] Τὸ παράλλ. ἑβρ. σημαίνει frons (frondem), ramus, branche, καὶ πρόκειται αὐτόθι περὶ κλάδων ἀμπέλου· διὸ τὸ ληθοσουρεα = λιθοσουρέα μένει ἀκατάληπτον. Ἀλλ' ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τῆς ἐννοίας τοῦ παραλλήλου ἑβραϊκοῦ ἐν τῷ λιθοσουρέα θα ἔχωμεν τύπον δημώδη λέξεως παλαιᾶς λιθοσωρεία, ἀμαρτύρου μέν,

ἀλλὰ διασωθείσης ἐν τῷ νῦν ἰδιώματι τῶν Ἠπειρωτῶν (λιθοσωρεά) καὶ σημαινούσης σωρὸν λίθων (ἴδε Ζωγράφ. Ἀγῶνα. τ. 1, σ. 3). Ἀλλαχοῦ, οἷον ἐν Πάφῳ, λέγουσι λιθουριά, ὅπερ ἐκ τοῦ λιθοσουρέα (ἴδε Ἰ. Πρωτοδίκου Ἰδιωτικά. Ἐν Σμύρνῃ 1866. σ. 41), ἐν Κύπρῳ λιξόσουρος ἢ λιθόσουρος, ὃ σημαίνει τὸν σωρὸν λίθων· ἐν δὲ τῷ νομῷ Τραπεζοῦντος οἱ χωρικοὶ λέγουσι τοῦτο λιθοσῶρι. Ἐν τῷ λιθοσουρέα σημειωτέα ἡ μεταξὺ δύο συμφώνων (ὀδοντικοῦ καὶ ὑγροῦ) τροπὴ τοῦ ω εἰς ου. Ἡ ἔννοια τοῦ λιθοσωρεία ἐκδηλοῦται σήμερον ἐν τῇ δημώδει λαλιᾷ ἐνιαχοῦ διὰ τῆς λέξεως ἁρμακᾶς (ἴδε Ἐφημ. Φιλομαθῶν, 1859, σ. 987).

49. Λέξις ἐφθαρμένη, ἧς τὸ παράλλ. ἑβρ. σημαίνει plantata, consita. Τὸ φυτεύω δύναται νὰ ἐκφράσῃ καὶ τὸ ἐργάζομαι κατ' ἔκτασιν τῆς τοῦ γεωργῶ ἢ καλλιεργῶ ἐννοίας αὐτοῦ· διὸ νομίζω ὅτι δυνατὸν εἶναι νὰ συμπληρωθῇ ἡ ἐφθαρμένη λέξις εἰς ἐρ[γαζ]όμενον.

50. Λέξις ἐφθαρμένη, ἧς λείπουσι τὰ δύο πρῶτα γράμματα. Ἡ παράλληλος ἑβραϊκὴ σημαίνει: fissura agri ad modum foveae, ἢ fissura agri unde provenit aqua, γενικώτερον laccus vel scrobis (πρβλ. Surenh. 1, σ. 132), ἄλλως εἰπεῖν βόθρον, ὄρυγμα. Τοιοῦτος τόπος ἔχων φυτείαν ἀμπέλου εἶναι ἀναμφιβόλως καὶ κρημνώδης· διὸ δὲν φαίνεται ἀπίθανον τὸ παράλληλον ἑβραϊκὸν ὄνομα νὰ ἡρμηνεύθη ἐν τῷ γλωσσαρίῳ ἁπλῶς εἰς [κρ]ημνόν· τὸ κρημνὸς ἐν τῇ νῦν δημώδει γλώσσῃ ἔχει καὶ τὴν ἔννοιαν τοῦ λάκκου.

51 υδυοσμον = ἡδύοσμον.

52 καρεοφυλο] Γράφε καρεόφυλλο. Ὁ πλήρης τύπος καρεόφυλλον ἐν ταῖς Λέξεσιν ἰατρικοῦ βιβλίου (Io. Zonarae lexicon, ἐκδ. Tittman, τ. 1, σ. CXVIII „ἀπόβρεγμα, καρεόφυλλον“).

53 κρηνον = κρίνον.

54 πορφυρὸν ἀντὶ πορφυροῦν. Περὶ τοῦ τύπου τούτου ἴδε K. Dieterich, Untersuchungen, σ. 180. — порфиро ἐν τῷ Рѣчь тонкосл. греческаго, σ. 26, 3.

55 Τόπος ἄγραφος.

56 καναβην] Γράφε καννάβιν. Πρβλ. Ὀνειροκρ. Ἀχμέδ, σ. 264. Καὶ νῦν ἐν Λειβησίῳ λέγουσι καννάβιν (Μουσαίου Βατταρισμοί, σ. 64), κοινῶς δὲ λέγομεν καν(ν)άβι.

57 κηναρα = κιννάρα.

58 κακαβιο'''] Γράφε κακκάβιο[ν]. Τοῦ τελευταίου γράμματος ν ἴχνη τινὰ διακρίνονται. Τὸ παράλλ. ἑβρ. σημαίνει ramalium, treillage. Σήμερον ἐν Κύπρῳ κακκάβιν νοεῖ ὅ τι καὶ τὸ παλαιὸν κακκάβη, εἶδος λέβητος (Σακελλ. Κυπριακά, τ. 2, σ. 585), κακκάβι ἐν Ἠπείρῳ, ἐν Βελβεντῷ καὶ ἐν Κυθήροις, εἶδος χύτρας, ἀγγεῖον κτλ. Ἴδε Ζωγράφειον Ἀγῶνα, τ. 1, σ. 3. Πανδώρα, τ. 12, σ. 597. Ἐ. Μπουντώνα, Μελέτη περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος Βελβεντοῦ, σ. 87. Κάκκαβος ἐν Κύθνῳ σημαίνει λάκκον ὡρισμένον, ἀναβρύοντα θερμὸν σιδηροῦχον ὕδωρ. Ἀ. Βάλληνδα Παρέργων Α', σ. 70.

59 Ἡ παράλλ. ἑβρ. λέξις gamia εἶναι διάφορος τῆς ἐν τῷ κειμένῳ τοῦ Kilaïm (5, 4) Magania, ἔνθα σημαίνει ὄνομα τόπου οὕτω λεγομένου· ἀλλ' ἐν τῷ γλωσσαρίῳ σημαίνει το κῆπο[ς], διότι οὕτω καὶ μόνον δύνανται, νομίζω, νὰ μεταγραφῶσι τὰ διακρινόμενα στοιχεῖα ΚΗΠΟ'''.

60 κοκαρη'''] Γράφε κοκκάρι[ν] = κοκκάριον (ἴδε Ὀρειβάσιον, ἐκδ. Daremberg, τ. 2, σ. 276). Κοκκάρι σήμερον ἐν Σάμῳ σημαίνει τὸ λεπτὸν κρόμμυον (Ἐ. Σταματιάδου, Σαμιακά, τ. 5, σ. 46). Κατὰ τὸν Κοραῆν (Ἀτ. 4, σ. 237) ἡ λέξις κοινή.

63 εφυρεν = ἔφυρεν. Διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ παραλλήλου ἑβραϊκοῦ μένει ἄγνωστον ἂν ἐν τῷ ἔφυρεν ἔχωμεν παλαιὰν ἢ νεωτέραν ἔννοιαν. Ἐν τῷ Рѣчь тонкосл. греч. σ. 25, 5 ἑρμηνεύεται οὕτω: растлилъ, евфирен.

64 ακνεαση] Πρβλ. 65 καὶ 110. Ἡ λέξις αὕτη διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ παραλλήλου ἑβρ. μένει ἀνεξήγητος. Νομίζω ὅμως, λαμβάνων τὸ ἐνδόσιμον ἐκ τοῦ ἑβρ. τῆς γλώσσης 110, ὅτι σημαίνει ἁπλῶς κακοσταφυλίσει, σταφιδιάσει. Οὕτω θὰ ἔχωμεν καὶ ὧδε λέξιν δημώδη. Ἐν Νισύρῳ σήμερον λέγουσιν ἀκνιάζω ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ὡριμάζω· ἄκνιο = ὥριμον, παρακνιάζει = ὡρίμασεν ὑπὲρ τὸ δέον (ἴδε Ζωγράφ. Ἀγῶνα, τ. 1, σ. 381). Ἐν Κύπρῳ κνηζούδιν, κνηζίν = βότρυς, τσαμπί (Σακελλ. Κυπρ, 2, σ. 596). Ἐν Λειβησίῳ: ἡ κνύζα = τεμάχιον σταφυλῆς (Μουσαίου Βατταρισμοί, σ. 71).

65 κεακνεαση = καὶ ἀκνεάσει. Ὁ Ἑβραῖος ἔγραψε πρῶτον τὸ καὶ μονογράμματον, ἀλλὰ νομίσας ὅτι θὰ ἦτο τοῖς ἀναγνώσταις ἀκατάληπτον προσέθηκε κατόπιν ἓν ε εἰς παράστασιν τῆς φωνῆς κε = καί. Περὶ τοῦ ἀκνεάσει ἴδε 64.

Αἱ λέξεις ομαβληστ . . . μέχρι μεταξην ἀνεγνωρίσθησαν ὑπ' ἐμοῦ ἑβραϊστὶ ἐν τῷ Kilaïm, VIII καὶ IX, καὶ διὰ τοῦτο ἡ εἰς αὐτὸ παραπομπὴ περιεκλείσθη ἐντὸς παρενθέσεων.

66 ομαβληστ'''''] Γράφε ὁ μαυλιστής. Παράλληλον ἑβρ. θὰ εἶναι τὸ ἐν Kilaïm, VIII, 4, לובדקים, σημαῖνον κατὰ τοὺς ἑρμηνευτὰς τῆς Mischna τὸ Libycus asinus (πρβλ. Surenhus. 1, σ. 145)· κατ' ἄλλους δὲ θὰ εἶχεν ἡ ἑβρ. λέξις ἐξ ἀρχῆς ἄλλως, ὥστε νὰ σημαίνῃ ἢ τὸ νέβραξ (= ὀνοβάτης), ἢ τὸ ἀναβάτης, ἢ τὸ ἐπιβάτης. Πρβλ. M. Schwab, Le Talmud de Jérusalem, τ. 2, σ. 305.

67 φοραδαρης] Γράφε φοραδάρις. Νοητέον ὧδε τὸν τόπον Kilaïm VIII, 4, ἔνθα ὁ λόγος περὶ ἵππου ἐξ ὄνου γεννηθέντος, ἢ τὸν τόπον Kil. VIII, 5, ἔνθα ὁ λόγος περὶ τοῦ remekh (πρβλ. Surenhus. 1, σ. 146. Schwab, 2, σ. 306). Ἡ λέξις φοραδάρις ἄγνωστος τοῖς λεξικοῖς· σῴζεται ὅμως μετ' ἄλλης ἐννοίας ἐν τῇ λαλιᾷ τῶν νῦν Κυπρίων. Ὅρα Σακελλαρίου Κυπριακά, τ. 2, σ. 845· „φοραδάρης, ὁ· ὁ τὰς φοράδας φυλάττων· ὁ τοιοῦτος ἐν Κύπρῳ συνήθως εἶναι ἄριστος ἱππεὺς καὶ δαμαστὴς τῶν ἐν τῇ νήσῳ ἡμιαγρίων καὶ ἀγρίων ἵππων“.

68 αγρηος = ἄγριος.

69 αθροπος] Γράφε ἄθρωπος = ἄνθρωπος, κατὰ τὴν δημώδη ἐκφοράν, τοῦ ν πρὸ τοῦ μεσοδοντικοῦ θ μὴ ὄντος ἐν αὐτῇ ὑποφερτοῦ. Παράβαλε καὶ ἐριβίθια ἐν τῇ γλώσσῃ 43. Παλαιὰ παραδείγματα παρὰ K. Dieterich, Untersuchungen, σ. 116. Jannaris, An histor. greek grammar, σ. 95, § 195. Περὶ τῆς ἐκκρούσεως τοῦ ν πρὸ θ ἴδε καὶ Γ. Χατζιδάκιν ἐν Μεσαιωνικοῖς καὶ νέοις ἑλληνικοῖς, τ. 1, σ. 161.

70 δενδρογαλ'''''] Μετὰ τὸ λ λείπει τι ἐκ τοῦ φύλλου, συναπολεσθεισῶν ὡς εἰκὸς καὶ τῶν παραλλήλων ἑβραϊκῶν λέξεων. Φαίνεται ὅμως ὅτι αὗται θὰ ἦσαν αἱ ἐν Kil. VIII, 5, λέξεις חולדת הסניים, αἵτινες σημαίνουσι τὴν mustela ruborum (πρβλ. Surenhus. 1, σ. 146—148. Schwab, 2, σ. 306). Οὕτως ἐν τῇ ἐφθαρμένῃ ἑλληνικῇ λέξει δυνατὸν ν' ἀναγνωρισθῇ τὸ δενδρογαλ[έα], λέξις ἀθησαύριστος μὲν ἐν τοῖς λεξικοῖς, ἀλλ' ὅμως κανονικῶς ἐσχηματισμένη· ἧς παραφθορὰ θὰ εἶναι τὸ δημῶδες δενδρογαΐλα, ὅπερ γινώσκει ὁ Κοραῆς (Ἀτ. τ. 5, σ. 50) μόνον ἀπὸ τοῦ Belon. Ἐν Μυτιλήνῃ λέγεται τοῦτο σήμερον δενδρονυφίτσα.

71 μαυμους] Γράφε μαϊμοῦς κατὰ γεν. πτῶσιν (οὕτω καὶ ἐν τῷ ἑβραϊκῷ). Καὶ σήμερον κοινῶς ὀν. μαϊμοῦ, γεν. μαϊμοῦς (Duc.

σ. 852. Κομᾶς, 2, σ. 3), ἢ ἀκριβέστερον μαϊμοῦ. μαϊμοῦς. Ἐν Λειβησίῳ καὶ Κύπρῳ χρῶνται τῷ τύπῳ μαϊμοῦνα (Μουσαίου Βατταρισμοί, σ. 82. Σακελλαρίου Κυπριακά. 2. σ. 645).

72 μεταξην] Γράφε μετάξιν (= μέταξα)· οὕτω καὶ νῦν ἐν Κύπρῳ καὶ Καρπάθῳ (Σακελλ. Κυπρ. 2, σ. 658. Ζωγράφ. Ἀγών, τ. 1, σ. 281, ἀριθ. 6), κοινῶς δὲ μετάξι καὶ μετάξ, ἐν Λέσβῳ μιτάξ. Περὶ τοῦ μετάξιν ἴδε καὶ Κοραῆν ἐν Ἀτάκτοις, τ. 2, σ. 245.

73 μελανθη] Γράφε μελάνθι = μελάνθιν, μελάνθιον. Περὶ τοῦ πλήρους τούτου τύπου ὅρα ΘΣ, τ. 5, σ. 717 κἑ. Ὁ τύπος μελάνθιν γνωστός ἐμοὶ ἐκ τοῦ Σταφιδᾶ (E. Legrand, Bibliothèque grecque vulgaire, τ. 2, σ. 2 καὶ 6. Πρβλ. Κοραῆν ἐν Ἀτάκτοις, τ. 5, σ. 197). Καὶ νῦν λέγεται μελάνθι ἡ nigella sativa, ἡ nielle (πρβλ. Κομᾶν, 2, σ. 15. Κορ. Ἀτ. τ. 4, σ. 287).

74 φουδες] Γράφε φοῦδες, ὅπου φαίνεται ὅτι τὸ δ προὔφερεν ὁ Ἑβραῖος ὡς d. Νοητέα ἡ λατινικὴ λέξις funda, ἑλληνιστὶ φοῦνδα (ἴδε Soph. σ. 1150. Πρόσθες φούνδη ἐν ἐπιγραφῇ Ἀφροδισιάδος· Revue des études grecques, 1906, τ. 19, σ. 104), σημαίνουσα γενικῶς θύσανον· καὶ νῦν λέγομεν φοῦντα ἢ φοῦdα, οὗ περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ διαφόρου σημαινομένου ἴδε Κοραῆν ἐν Ἀτάκτοις, τ. 5, σ. 355-356. G. Meyer, Neugriechische Studien, 3, σ. 71. Τὸ φοῦντα ἐν Λειβησίῳ, καθὰ καὶ πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος, σημαίνει καὶ τὴν „σταχυοειδῆ κορυφὴν τῶν φυτῶν“ (Μουσαίου Βατταρισμοί, σ. 152). Ὁ Γεώργιος Αἰνιὰν ἐν Ἐφημερίδι Φιλομαθῶν, 1859, σ. 1018, λέγει· „φοῦντα· ἐκτὸς τῆς σημασίας τοῦ εἰς τὰ φέσια μεταξίου ὀνομάζονται οὕτω καί τινα ποικιλόχροα νήματα χορτώδη εὑρισκόμενα εἰς τοὺς κόκκους τοῦ ἀραβοσίτου“. Ἐκ τοῦ φοῦντα ἔχομεν ἐν τῇ κοινῇ λαλιᾷ καὶ ῥῆμα φουντώνω, προφερόμενον καὶ φουdώνω (πρβλ. Σ. Ψάλτου Θρακικά, σ. 129). Ὁ Αἰνιὰν ἔνθ. ἀνωτ. προστίθησι· „φουντώνει· λέγεται ἐπὶ δάσους, ὅταν πυκνοῦται διὰ τῆς βλαστήσεως τῶν φύλλων, καὶ ἐπὶ βαρελίων, ὅταν θέτουν ἢ ἀφαιροῦν τὸν πάτον ἢ τὴν κορυφήν· ἐφούντωσεν ἢ ξεφούντωσε τὸ βαρέλι“. Τὸ παράλληλον ἑβρ. σημαίνει birrus. Σημειωτέα ἐν τῷ φοῦδες τοῦ Ἑβραίου ἡ κατάληξις ες ἀντὶ αι ἢ ἀκριβέστερον ας, τοῦ παραλλήλου ἑβρ. ὄντος ἐν τῷ κειμένῳ εἰς αἰτιατικὴν πληθυντικοῦ.

75 ανατρυπτες] Ἡ λέξις αὕτη δυσνόητος, ὁμοίως ἡ παράλληλος ἑβραϊκή, ἥτις κοινῶς μεταφράζεται διὰ τοῦ λατινικοῦ bardiacus ἢ

bardaicus, ἂν καὶ ἐτυμολογικῶς σημαίνῃ μάλλινον κάλυμμα, μαλλοσκέπασμα. Τὸ ἑβρ. ἐν τῷ κειμένῳ κεῖται εἰς πτῶσιν αἰτιατ. πληθυντικοῦ· οὕτω θὰ ἔχῃ παρὰ τῷ Ἑβραίῳ καὶ τὸ παράλληλον ἑλληνικόν· ὥστε ἡ ὀνομαστικὴ ἑνικοῦ θὰ ἦτο πιθανῶς ανατρυπτη· ἀλλ' εἴτε οὕτως εἴτε ἄλλως ἐν τῷ ανατρυπτες ὑποθέτω δημώδη τύπον τῆς ἅπαξ ἐν τῷ Διοσκορίδῃ (περὶ ὕλης ἰατρικῆς Γ', μ') ἀπαντώσης εἰς οὐδέτερον γένος λέξεως ἀνάτριπτον. Ὁ Διοσκορίδης λέγει περὶ τοῦ ἐλισφάκτου, ὅτι ἔχει „τὰ φύλλα . . . . τραχύτερα καὶ παχύτερα . . . ., ὥσπερ τὰ ἀνάτριπτα τῶν ἱματίων, δασέα“ κτλ. Σκαρλᾶτος ὁ Βυζάντιος (Λεξ. τῆς ἑλλην. γλώσσης, σ. 97) ἑρμηνεύει τὴν λέξιν οὕτω· „κυρίως ὕφασμα χνουδωτόν, τριμμένον ἀπὸ τὴν πολυκαιρίαν ἢ καὶ ἐπίτηδες, καθὼς τὸ παρ' ἡμῖν ῥάσον ἢ ἡ τσόχα“. Ὁ δὲ E. A. Sophocles (Greek lexicon, σ. 155)· „L. attritus, worn out, as a garment“.

76 σαϊήστρα] Τὸ παράλληλον ἑβρ. ἐν τῷ ἐκδεδομένῳ κειμένῳ ἑρμηνεύεται συνήθως διὰ τοῦ dalmaticas. Ὁ Bertinoro (παρὰ τῷ Surenhus. 1, σ. 151)· „calcei pedum“. Ἐν τῷ ἑλλην. ἔχομεν ἀναμφιβόλως παράγωγον τοῦ σάγιον, σάγιν, σαγίον, σημαίνοντος εἶδος μανδύου (ὅρα Duc. σ. 1316. Soph. σ. 976. G. Meyer, Neugriech. Studien, 3, σ. 57), αὐτὸ τὸ σάγιστρον· ὅθεν ἐν τῷ ἑλλην. τοῦ Ἑβραίου ἔχομεν πληθ. τύπον σάγιστρα· ὅπου ὅμως σημειώσεως ἄξιον ὅτι τὸ ἁπαλὸν (πρὸ φωνῆς i καὶ e) γ ἢ j ἀντιπροσωπεύεται διὰ τοῦ ἰῶτα, ὡς καὶ κατωτέρω ἐν τῇ γλώσσῃ 79.

77 προβηον] Γράφε πρόβειον, ἀρχ. προβάτειον. Τὸ παράλλ. ἑβρ. ὁ Bertinoro μεταφράζει ἁπλῶς εἰς lana, ὁ Surenhusius εἰς lana solox (Mischna, 1, σ. 151), ὁ δὲ Schwab (2, σ. 321) εἰς de feutre = πίλινον, ἄλλως εἰπεῖν κετσεδένιο. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ λόγος ἐνταῦθα (Kilaïm IX, 7) περὶ ὑποδήματος προβείου, δυνατὸν ἐν τῇ λέξει προβηον νὰ ἔχωμεν τὸ σημαινόμενον τοῦ μεσαιωνικοῦ προβέα (ἴδε Duc. σ. 1233) καὶ τοῦ σημερινοῦ προβεά, τουτέστιν ἐκ δέρματος προβείου, τηροῦντος τὴν μίαν ὄψιν μαλλωτήν. Περὶ τοῦ προβέα ἴδε καὶ Κοραῆν ἐν Ἀτάκτοις, τ. 2, σ. 312. Ἐν Καρπάθῳ προφέρεται τοῦτο προέα. Ζωγρ. Ἀγών, τ. 1, σ. 330.

78 υποδημαν = ὑπόδημα] Σήμερον οἱ Λειβήσιοι λέγουσι πόδημαν (Μουσαίου Βατταρισμοί, σ. 117), κοινῶς δὲ λέγομεν πόδημα, ποδήματα καὶ πουδήματα.

79 τραιηον = τράγειον] Τὸ παράλλ. ἑβρ. ὁ Surenhusius (σ. 152) μετέφρασεν εἰς soccus pedulis, προστιθεὶς καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ Μαϊμωνίδου· „pedule plantae pedis substratum, quo inambulatur super tapeta et strata“. Ὁ Schwab (σ. 321) μετέφρασεν εἰς souliers de cuir (fourrés en feutre, sorte de pantoufle). Ὁ ἡμέτερος ἑλληνιστὴς Ἑβραῖος προσδιορίζει τὴν ἔννοιαν τῆς ἑβρ. λέξεως διὰ τοῦ εἴδους τοῦ δέρματος, ἔχων πάντως ὑπ' ὄψει τὰ λεγόμενα κοινῶς ἐν τῇ ἑλληνικῇ Ἀνατολῇ μέστια, εἶδος παντούφλας, ἅτινα κατασκευάζονται συνήθως ἐκ λεπτοῦ τραγείου δέρματος καὶ ἔχουσιν οἱ ταῦτα φοροῦντες ἐντὸς τῶν ὑποδημάτων.

80 οροβος = ὄροβος.

81 υφαμενον] Γράφε ὑφαμένον, νῦν φαμένο· δημώδης τύπος ἀντὶ τοῦ ὑφασμένον. Ἐν τῇ δημώδει λαλιᾷ ἀκούεται καὶ ὁ τύπος φασμένο.

82 ξαμενον = ξαμμένον, ἀρχ. ἐξαμμένον = λαναρισμένον. Τοῦ παραλλήλου ἑβραϊκοῦ ὀνόματος ἡ κυρία σημασία ἀγνοεῖται τοῖς ἀπὸ Μαϊμωνίδου καὶ ἑξῆς ἑρμηνευταῖς, ἂν καὶ οἱ νεώτεροι ἑρμηνεύουσιν αὐτὸ εἰς textum ἢ contortum (ἴδε Surenhus., 1, σ. 152—153.)

83. 84 ατημαζον = ἀτιμάζων ἢ ἀτιμάζον.

85 κεδοκλα] Γράφε κέδοκλα. Δια τὸ παράλλ. ἑβρ. ὁ Bertinoro (παρὰ τῷ Surenhus. σ. 153) λέγει· „הלבדים est lana mixta sine filis, non neta, neque texta, ex qua conficiunt pannos, si vero lanam cum lino misceant, et faciunt inde pannum“ Ὁ Surenhusius μετέφρασε τὸ ὄνομα εἰς coactilia. Ἐν τῷ κέδοκλα τοῦ γλωσσαρίου ἔχομεν ἁπλῶς τὸ λατινικὸν centuculus εἰς αἰτ. πληθυντικοῦ. Ὁ Sophocles (σ. 659) παραθέτει μαρτυρίας περὶ τοῦ ὀνόματος παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἀπὸ τοῦ δευτέρου καὶ ἑξῆς αἰῶνος, νεωτέρας δὲ ὁ Ducange, σ. 634. Πᾶσαι αὗται ἀντὶ τοῦ δ ἔχουσι νδ ἢ ντ = κέντουκλον, κέντουκλα, κένδουκλον, κένδουκλα· γλωσσάριον δὲ παλαιὸν ἔχει καὶ κένθουκλον. Ὁ Σουΐδας· „πιλία, κέντουκλα· πῖλος, τὸ κέντουκλον“. Ἰωάννης ὁ Τζέτζης ἐν σχολίῳ εἰς Ἡσίοδον· „πίλοις, κυρίως τοῖς ἐξ ἐρίων πεπιλημένοις καὶ συμπατηθεῖσι καὶ συσφιγχθεῖσιν ὑφάσμασιν, ἃ οἱ ἰδιῶται νῦν κέντουκλα φασί“ (ὅρα Duc. ἔνθ. ἀνωτ.). Κατὰ τὸν Κοραῆν (τ. 1, σ. 187—188) ἐν ἀντιγράφοις δημώδους ποιήματος τοῦ Πτωχοπροδρόμου ἀπαντᾷ θηλυκὸς τύπος κεντούκλα, κεντήκλα. Ἡ λέξις ἐν γένει σημαίνει κατ' αὐτὸν „τὸ τουρκοχυδαϊστὶ λεγόμενον“ κετσές. Ἐν ὅλοις

τοῖς γνωστοῖς παραδείγμασιν ἐξ ἑλληνικῶν κειμένων ἡ μετὰ τοῦ ν ἐκφορὰ εἶναι ἀχώριστος· ὥστε καὶ ἐν τῷ κέδοκλα τοῦ Ἑβραίου, καθὰ καὶ ἀνωτέρω ἐν τῷ φοῦδες, τὸ δ ἀντιπροσωπεύει τὴν φωνὴν d.

86 οροβος = ὄροβος· ἴδε καὶ 80.

87 οτρυγον] Γράφε ὁ τρυγῶν. Τὸ παράλλ. ἑβρ. κατὰ τὸ ἔντυπον τῆς παραδόσεως κείμενον σημαίνει τὸ ficitor (Surenh., 1, σ. 156). Ὁ Schwab (σ. 327) μετέφρασεν αὐτὸ εἰς celui qui fait la cueillette, καὶ ἀναφέρεται εἰς τὸ Ἆισμα Ἀισμάτων, ε', 1, ἔνθα οἱ Ἑβδομήκοντα τὸ ὅμοιον ὄνομα μετέφρασαν εἰς ἐτρύγησα.

88 αδρεβγουσὴν] Γράφε ἀδρεύγουσιν = ἀρδεύουσιν. Ἐνταῦθα δύο φωνητικὰ φαινόμενα, πρῶτον ἡ μετάθεσις τοῦ ὑγροῦ ρ μετὰ τὸ δ καὶ ἡ ἀνάπτυξις τοῦ οὐρανικοῦ γ ἔνθα πρότερον δὲν ἔκειτο τοιοῦτον (πρβλ. περὶ ὁμοίας μεταθέσεως ἐν τῇ νεοελληνικῇ G. Meyer, Neugriech. Studien, 1, σ. 93. H. Pernot, La méthathèse dans le dialecte de Chio, ἐν τῇ Revue des études grecques, XIX, 1906, σ. 12 κἑ. Περὶ δὲ τοῦ φαινομένου τῆς ἐν λόγῳ ἀναπτύξεως ὅρα Hadjidakis, Einleitung, σ. 123 κἑ. Dieterich, Untersuchungen, σ. 91). Τὸ λεγόμενον ὅτι ἡ ἀνάπτυξις αὕτη ἐμφανίζεται ἀπὸ τοῦ 9-ου αἰῶνος δὲν εἶναι βάσιμον, καὶ δῆλον πρῶτον ἐκ τοῦ ἡμετέρου Ἑβραίου ἑλληνιστοῦ, εἶτα δ' ἐκ παραδειγμάτων συχνῶν (οἷον δραπετεύγομεν, βουλεύγειν κλπ) ἀπαντώντων ἐν ἀντιγράφοις παλαιῶν χριστιανικῶν κειμένων (ἴδε Lipsius, Acta apostol. apocrypha, pars 1, σ. LIII).

89 βουλοκοπουσην] Δημώδης ἐκφορὰ βουλοκοποῦσιν ἀντὶ βωλοκοποῦσιν. Ῥῆμα βωλοκοπῶ (ἴδε ΘΣ., τ. 2, σ. 466), σημαῖνον glebas scindo vel frango, σύνηθες καὶ νῦν ἐν τῇ κοινῇ λαλιᾷ μετὰ τῆς ἐννοίας herser (Κομᾶς, 2, σ. 173. Κοραῆς ἐν Ἀτ. τ. 4, σ. 68. Σακελλαρίου Κυπριακά, 2, σ. 502).

90 επηχονουσιν = ἐπιχώνουσιν.

91 χαπσοκοπο.... = χαψοκοποῦσιν ἀντὶ καυσοκοποῦσιν· ῥῆμα ἀθησαύριστον ἐν τοῖς λεξικοῖς. Ὁ Sophocles (σ. 655) σημειοῦται τὸ καυσοκόπος.

92 φρυγανοκ..... = φρυγανοκ[οποῦσιν]· ῥῆμα ἀθησαύριστον ἐν τοῖς λεξικοῖς.

93 πελεκη...... = πελεκί[ζουσιν]. Πρβλ. Soph. σ. 868.

94 εφυλυζουσην = ἐ(κ)φυλλίζουσιν. Ἐν τῷ ΘΣ, τ. 3, σ. 637, σημειοῦται ἅπαξ τὸ ῥῆμα τοῦτο ἐκ χρήσεως τοῦ Νικήτα Χωνιάτου.

95 κοκαρην = κοκκάριν. Πρβλ. ἀνωτέρω 80.

96 στυβαζουσην = στοιβάζουσιν. Πρβλ. Soph. σ. 1012.

97 αναζμηγγουσι = ἀνασμίγουσι. Δημώδης ἐκφορὰ ἀντὶ τοῦ ἀρχ. ἀναμιγνύουσι. Τὸ σμίγω σημειοῦται ὁ Soph. σ. 999. Καὶ νῦν τοῦτο κοινότατον (Κομᾶς, 2, σ. 173. Κοραῆ Ἀτ. 4, σ. 526), ἐν Λειβησίῳ σμίγου, ἐν Κύπρῳ σμίω (Μουσαίου Βατταρισμοί, σ. 133. Σακελλαρίου Κυπρ. 2, σ. 791).

98 λυβαδην = λιβάδιν. Πρβλ. Κοραῆν ἐν Ἀτάκτοις, τ. 4, σ. 288. Ducange σ. 808.

99 κλαστρα] Τὸ παράλλ. ἑβρ. ὁ Bertinoro ἐξηγεῖ οὕτως· „est locus in campo unde excindunt lapides ad aedificia struenda“ (Surenhus. 1, σ. 166). Ὁ Schwab (2, σ. 350) ἐξηγεῖ εἰς carrière. Ἐν τῷ κλάστῤα τοῦ Ἑβραίου ἔχομεν αἰτ. πληθ. καὶ ἀναμφιβόλως δημώδη ἐκφορὰν τοῦ λατινικοῦ μᾶλλον claustrum, σημαίνοντος καὶ πρόχωμα.

100 κλαδηα = κλαδία. Πρβλ. Soph. σ. 666 κλαδίον.

101 κεκουρουκλησῃ] Γρ. ἴσως καὶ κουρουκλίσει· ἀλλὰ περὶ τῆς σημασίας αὐτοῦ ἐν σχέσει πρὸς τὸ παράλλ. ἑβρ., οὐδὲν γινώσκω. Σημειοῦμαι μόνον ὅτι συμπτωματικῶς ὁ Σακελλάριος ἐν Κυπριακοῖς, τ. 2, σ. 615, ἀναφέρει ὡς ἴδια τῆς νῦν Κυπριακῆς λαλιᾶς ταῦτα· „κουρούκλα, ἡ· λεπτὸν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῶν χωρικῶν κάλυμμα ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν. — κουρουκλίζω, διὰ κουρουκλίου τυλίσσω τὴν κεφαλήν μου, παρατ. ἐκουρούκλιζα, ἀόρ. ἐκουρούκλισα· β') τυλίσσω τι ὅπως τύχῃ. — κουρουκλίν τό· ὕφασμά τι συνήθως βαθέος χρώματος τυλισσόμενον ὑπὸ τῶν χωρικῶν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς των. — κουρούκλισμαν, τό· τὸ διὰ κουρουκλίου περιτύλιγμα τῆς κεφαλῆς· β') τὸ τυχαῖον περιτύλιγμα πράγματός τινος“.

102 ληθοσουρέα = λιθοσουρέα. Πρβλ. ἀνωτ. 48.

103 χεροτυχος] Γράφε χερότοιχος = χειρότοιχος· λέξις ἄγνωστος ἐμοὶ ἀλλαχόθεν (τῆς ἐνταῦθα ἀσθενώσεως τῆς φωνῆς i = ει εἰς ε παραδείγματα παλαιὰ ἴδε παρὰ Dieterich, Untersuchungen, σ. 11—12).

104 μησταργος] Γρ. μισταργός = μισθαργός· λέξις ἄγνωστος τοῖς παλαιοῖς, κοινὴ δὲ ἡμῖν. Ὁ Σακελλάριος ἐν Κυπρ. 2, σ. 661 σημειοῦται· „μισταρκός, μισθαργὸς νῦν ἐν Μακεδονίᾳ· ὁ ἐπὶ μισθῷ ἐργαζόμενος, μισθάρνης ἀρχ.“. Μανωλακάκης ἐκ Καρπάθου ἐν Ζωγραφ. Ἀγῶνι, τ. 1, σ. 324 „μισθεργός, ἡμερομισθιάρης“.

105 ακανηασε] Γράφε ἀκαν(θ)ίασε. Ὁ Bertinoro τὸ παράλλ. ἑβρ. ἑρμηνεύει οὕτω· „qui à spinis purgatus est“. Ὁ Μαϊμωνίδης· „significat — removere spinas è campo“ (παρὰ Surenhus. 1, σ. 169).

106 συμαληθη] Τὸ παράλλ. ἑβρ. σημαίνει κυρίως ἐκοπρίσθη, ἐλιπάσθη, κατὰ τὴν ἑρμηνείαν ἣν ἔδωκέ μοι ὁ κ. Harkavy. Περὶ τοῦ ἑλλην. τοῦ Ἑβραίου μεταφραστοῦ οὐδὲν γινώσκω.

107 κουβρουκλϊση] Τοῦτο ἀκατάληπτον ἐμοί. Τὸ παράλλ. ἑβρ. ὁ Bertinoro ἐξηγεῖ διὰ τοῦ succidet = ἐκτέμνει· „succidet arborem relinquens in terra radicem, et non penitus extirpabit, ne videatur colere terram“ (παρὰ Surenhus., 1, σ. 170).

108 απεσκελεισθϊ = ἀπεσκελίσθη] Τὸ παράλλ. ἑβρ. σὺν τῷ συμφραζομένῳ σημαίνει arborem diffissam, arbre fondu.

109 ορυμασα‴ = ὡρίμασαν.

110 ηκνεασαν = ἠκνέασαν] Ἴδε ἀνωτέρω 64 καὶ 65. Τὸ παράλλ. ἑβρ. ὁ Μαϊμωνίδης ἑρμηνεύει εἰς maturuerint, καὶ προστίθησι· „quod fit, quando grana quae continentur intra putamen uvarum conspiciuntur exterius, prae magno uvarum splendore, quem emittunt quando eas penetrat aqua.

111 αποτϊσεκρεμα‴αν] Τὸ παράλλ. ἑβρ. ὁ Μαϊμωνίδης ἐξηγεῖ οὕτω· postquam extenderint ramos suos. Ὁ Bertinoro ὧδε· quando se extenderit, ἤτοι quando inceperit emittere ramos suos instar catenarum (παρὰ τῷ Surenhus. 1, σ. 173). Ὁ Schwab (2, σ. 364)· „lorsque ses branches commencent à se balancer mollement“. Ἐν τῷ ἑλλην. τοῦ Ἑβραίου θὰ ἔχωμεν τὴν δημώδη ἔκφρασιν ἀπότις ἐκρέμα[σ]αν.

112 ορυμασαν = ὡρίμασαν.

113 ταπροσυκα = τὰ πρόσυκα. Λέξις σαφής, ἀλλ' ἀθησαύριστος ἐν τοῖς λεξικοῖς. Ἡ παράλληλος ἑβρ. λέξις εὑρίσκεται ἐν τόπῳ, ἐν ᾧ πρόκειται περὶ σύκων, καὶ ἐπειδὴ φωνητικῶς ἐνθυμίζει τὸ περσέα, ὅπερ ἄλλως οὐδὲν ἔχει τὸ κοινὸν πρὸς τὴν συκῆν, οἱ μεταφρασταὶ ἀντικαθιστῶσιν ἐκείνην διὰ τοῦ ἐν λόγῳ περσέα. Ὁ Guisius (παρὰ Surenhus. 1, σ. 174) παρατηρεῖ ταῦτα· „Musaphias פרסאות vocem ex graeco factam arbitratur, ac si intelligi deberent τὰ πέρυσι σῦκα vel οἱ πέρυσι καρποί. . . . Vulgo genus ficuum, quae secundo demum anno fructum perficiunt. . . . Ego nullus dubito quin פרסאות sunt perseae, arboris genus Aegypto proprium“.

114 ακανθηα = ἀκάνθια. Πρβλ. Sophocles, σ. 100 ἀκάνθιον, ἀκάνθιν.

115 ολυκομον] Λέξις ἀθησαύριστος ἐν τοῖς λεξικοῖς.

116 ελεολογουσην] Γράφε ἐλαιολογοῦσιν. Πρβλ. περὶ τοῦ ῥ. ἐλαιολογῶ Soph. σ. 447.

117 τορασδον] Γράφε τὸ ῥάσδον. Πρβλ. ἀνωτ. 6.

118 κολοκασηνημερο] Γράφε κολοκάσιν ἥμερο (= ἥμερον). Ἡ παράλλ. ἑβρ. λ. εἶναι γεγραμμένη διαφόρως ἐν τῷ κειμένῳ τῷ ἐντύπῳ καὶ μεταφράζεται εἰς intyba, chicorée. Παρὰ τῷ Διοσκορίδῃ (περὶ ὕλης ἰατρικῆς Β', ρκη', σ. 248) φέρεται τύπος θηλυκοῦ γένους καὶ διὰ δύο λάμβδα κολλοκασία, καὶ νοεῖται αὐτὸ τὸ καὶ νῦν παρ' ἡμῖν λεγόμενον κολοκάσι (πρβλ. Κοραῆν ἐν Ἀτάκτοις, τ. 4, σ. 240), ἐν Κύπρῳ δὲ κολοκάσιν (Σακελλ. Κυπρ. 2, σ. 600). Τὸ φυτὸν λέγομεν κοινῶς κολοκασιά.

119 βρονεα = βρωνέα, ἀρχ. βρυωνία. Ὁ τύπος βρωνέα ἢ βρονέα ἀσημείωτος ἐν τοῖς λεξικοῖς· ἀλλ' ἐξ αὐτοῦ προῆλθε τὸ κοινὸν παρ' ἡμῖν βρουνιά, ἀβρουνιά, ὅπερ ἐν Νάξῳ λέγεται ἀβρωνιά (Ζωγρ. Ἀγών, 1, σ. 433). Περὶ τῆς βρυωνίας ὅρα Κοραῆν ἐν Ἀτάκτοις, τ. 5, σ. 161—162, ἐν λ. λιβύτζη.

120 κυβερτηα] Γράφε κυβέρτια. Τὸ παράλλ. ἑβραϊκὸν προφερόμενον καβρὸτ ἢ καβερὲτ δὲν ἀπαντᾷ ἐν τῷ ἐδαφ. 1 κεφ. 7 τοῦ ἐκδεδομένου κειμένου τοῦ Schebi'ith. Ἐν Κύπρῳ σημειοῦται ὁ Σακελλάριος (Κυπρ. 2, σ. 623) λεγόμενον τὸ κυβέρτιν, ὃ νοεῖ τὸ κυψέλη. Ἡ δημώδης κυπριακὴ προφορὰ τῆς λέξεως φαίνεται ἐν τῇ φράσει „ἀσπρόμελον τοῦ κυβερtchιοῦ“ (Δελτίον τῆς ἱστορ. καὶ ἐθνολογ. Ἑταιρίας, τ. 5, σ. 332, στίχ. 174.

121 ελαφομοσχον] Τὸ παράλλ. ἑβρ. σημαίνει κυρίως „flos lactis“. Ὁ Μαϊμωνίδης προστίθησι ταῦτα· „sunt flores albi adinstar lactis; alia expositio, est herba è qua, quando amputatur, exprimitur lac“ (παρὰ τῷ Surenhus. 1, σ. 181). Ὁ Schwab (2, σ. 389) μεταφράζει εἰς fleur de lait, προστίθησι δὲ τὴν παρατήρησιν ταύτην· „C'est peut-être le sonchus albus, que cite Pline, hist. natur., XXII, 39 et 44“. Τὸ ἑλληνικὸν ἐλαφόμοσχον τοῦ Ἑβραίου δὲν εὑρίσκω ἐν τοῖς λεξικοῖς τῆς παλαιᾶς καὶ τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσης· ὑποθέτω ὅμως ὅτι θὰ παριστᾷ τοῦτο δημώδη ἐκφορὰν τοῦ γνωστοῦ ἐκ

τοῦ Διοσκορίδου φυτοῦ ἐλαφόβοσκον, ὃ καὶ περιγράφει ἐκεῖνος ἱκανῶς (Περὶ ὕλης ἰατρικῆς Γ', ογ'. Πρβλ. Plin. hist. nat. XXII, 79).

122 ξεροπηκρηδας] Γράφε ξεροπικρίδας = ξηροπικρίδας. Λέξις ἄγνωστος τοῖς λεξικοῖς. Τὸ παράλλ. ἑβρ. ὁ Bertinoro ἑρμηνεύει οὕτω· „ערקבנין magistri mei exposuerunt radicem et herbam, quae prope dactylum crescit, et se implicat dactylo; et audivi etiam esse herbam cujus folia sunt similia עקרב scorpioni“. Ὁ Μαϊμωνίδης ταὐτίζει τὸ ἑβρ. μετὰ τοῦ ἀραβιστὶ λεγομένου עקרביאן (παρὰ τῷ Surenhus. 1, σ. 181).

123 ορνηθογαλον] Γράφε ὀρνιθόγαλον. Ἴδε Διοσκορίδην ἐν τῷ περὶ ὕλης ἰατρικῆς Β', ρογ'. Plin. hist. nat. XXI, 17. Ὁ Saalfeld (Tensaurus italograecus, σ. 785) ταὐτίζει τὸ ὀρνιθόγαλον μετὰ τοῦ φυτοῦ Hühnermilch.

124 καναβού[ριν]. Καναβούρι σήμερον νοοῦμεν τὸ semence de chenevis (ἴδε Κοραῆ, 1, σ. 310).

Ἡ τοιαύτη ἀποκατάστασις τῶν ἑλληνικῶν ὀνομάτων τοῦ ἡμετέρου γλωσσαρίου ἀποδεικνύει νομίζω ἀρκούντως ὅτι ὁ συντάκτης αὐτοῦ δὲν ἐπιτηδεύεται γλῶσσαν ἀρχαϊκὴν ἢ τύπον ἐπιβεβλημένον αὐτῷ ὑπὸ κανόνων τῆς τεχνικῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Τοὐναντίον εἶναι ἄγευστος ἑλληνομαθείας, γνώστης ὅμως τῆς μητρικῆς του γλώσσης, τῆς δημώδους τῶν χρόνων αὐτοῦ λαλιᾶς· διότι ὅλον τὸ ὑπ' ὄψει ἡμῶν γλωσσάριον αὐτοῦ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους εἶναι πλῆρες φωνητικῶν καὶ μορφολογικῶν φαινομένων τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσης· καὶ ἂν ὁ χρόνος, ὃν ὥρισα τῷ γλωσσαρίῳ τούτῳ, γένηται διὰ παλαιογραφικοὺς λόγους δεκτὸς κατὰ συνθήκην, θὰ δύνανται τοῦ λοιποῦ καὶ οἱ περὶ τὴν ἱστορίαν τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσης ἀσχολούμενοι μορφάς τινας δημώδεις νομιζομένας νεωτέρας νὰ λογίζωνται εἰς τὸ ἑξῆς ἀρχαιοτέρας. Ὁ συντάκτης τοῦ γλωσσαρίου λόγῳ καταγωγῆς φαίνεται νὰ ἦτο Κύπριος, ἂν δώσωμεν σημασίαν εἰς τὸ φαινόμενον, ὅτι ἱκαναὶ τῶν λέξεων αὐτοῦ σῴζονται μέχρι σήμερον ἐν τῇ διαλέκτῳ τῶν Κυπρίων[1]).

---

[1]) *Σημειωτέον ὅτι οἱ φωτοτυπικοὶ πίνακες ἀναπαριστῶσι τὰς σελίδας τοῦ γλωσσαρίου εἰς τὸ ἥμισυ τοῦ φυσικοῦ μεγέθους αὐτῶν.*

Σ. 13 στ. 7: Ἡ ἐφθαρμένη γλῶσσα 30 συμπληρωτέα πιθανῶς εἰς <ἐκφυλ>λίζει. — Σ. 15 στ. 23: Τὸ ἀκνεάσει (64 καὶ 65) ἐκ ῥήματος ἀκνεάζω παριστᾷ πάντως δημώδη τύπον τοῦ παλαιοῦ ἀκμάζω. Πρβλ. Γ. Χατζιδάκι Μεσ. τ. 1 σ. 166, τ. 2 σ. 95. — Σ. 23 στ. 20: Πρόσθες εἰς τὴν ἑρμηνείαν τῆς γλώσσης κυβέρτια (120), ὅτι ἐν τῇ κωμοπόλει Ἁγιάσος τῆς νήσου Λέσβου τὸ κυβέρτιον = κυψέλη λέγουσι τουβέρτι· οὕτωδὲ καὶ τὸσῶμα νεκροῦ. Τὴν εἴδησιν ταύτην ἔχω ἐξ ἀνακοινώσεως τοῦ φίλου ἰατροῦ κ. Προκοπίου Παπαμιχαήλ. — Σ. 24 στ. 3: Ἡ γλῶσσα ξεροπικρίδας (122), ὡς ἀνακοινοῦταί μοι ὁ αὐτὸς ἰατρός, δύναται νὰ σημαίνῃ τὸ νῦν λεγόμενον ἐν Λέσβῳ χόρτον πικραλίδα, ἄλλως εἰπεῖν τὸ πικροράδικο, καὶ τοῦτο πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τοῦ ὁμογενοῦς χόρτου γλυκοράδικο. Διὰ τὸ πικραλίδα ἴδε καὶ Κοραῆν ἐν Ἀτάκτοις, τ. 4, σ. 426.